

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 19. novembril 2020¹

Kohtuasi C-505/19

WS

versus

Bundesrepublik Deutschland

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Verwaltungsgericht Wiesbaden (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa))

Eelotsusetaotlus – Rahvusvahelise Kriminaalpolitsei Organisatsiooni (Interpol) tagaotsimisteade – Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 50 – *Ne bis in idem*-põhimõte – ELTL artikkel 21 – Isikute vaba liikumine – Direktiiv (EL) 2016/680 – Isikuandmete töötlemine

I. Sissejuhatus

1. Käesolevas kohtuasjas on tekkinud kaks uudset küsimust tagajärgede kohta, mis tulenevad *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamisest Schengeni alal seoses tegudega, mille suhtes on Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon (edaspidi „Interpol“) andnud kolmanda riigi taotlusel välja tagaotsimisteate (*red notice*). Tagaotsimisteated antakse välja isikute kohta, keda otsitakse taga kas vastutusele võtmise või karistuse täitmisele pööramise eesmärgil. Need on sisuliselt taotlused õiguskaitseasutustele kogu maailmas tuvastada tagaotsitavate isikute asukoht ja võimaluse korral ajutiselt piirata nende liikumisvabadust, kuni esitatakse nende väljaandmise taotlus.

2. Esiteks, kas liidu liikmesriikidel on lubatud rakendada tagaotsimisteadet ja seega piirata tagaotsitava liikumisvabadust, kui teine liidu liikmesriik on Interpolile ja samamoodi kõikidele teistele Interpoli liikmesriikidele teatanud, et see teade on seotud tegudega, millele võib kohalduda *ne bis in idem*-põhimõte? Teiseks, kas liidu liikmesriikidel on juhul, kui *ne bis in idem*-põhimõte on kohaldatav, lubatud tagaotsimisteates nimetatud tagaotsitava isikuandmeid edasi töödelda?

¹ Algkeel: inglise.

II. Õiguslik raamistik

A. Rahvusvaheline õigus

3. Vastavalt 1956. aastal vastu võetud ja viimati 2008. aastal muudetud Interpoli põhikirja artikli 2 lõikele 1 on üks Interpoli eesmärke:

„tagada ja edendada võimalikult ulatuslikku vastastikust abi kõikide kriminaalpolitseiasutuste vahel eri riikides kehtivate seaduste piires ja inimõiguste ülddeklaratsiooni põhimõtteid järgides.“

4. Interpoli põhikirja artiklis 31 on sätestatud: „Oma eesmärkide saavutamise huvides vajab [Interpol] pidevat ja aktiivset koostööd oma liikmetega, kes peaksid tegema kõik, mis on nende võimuses ja kooskõlas nende riikide õigusaktidega, et osaleda hoolsalt Interpoli tegevuses.“

5. Vastavalt 2011. aastal vastu võetud ja viimati 2019. aastal muudetud Interpoli andmetöötluseeskirjade (Interpol's Rules on the Processing of Data; edaspidi „IRPD“) artikli 73 lõikele 1 koosneb Interpoli teadete süsteem värvikoodiga teadetest, mida antakse välja konkreetsetel eesmärkidel, ja eriteadetest. Tagaotsimisteadeid antakse harilikult välja riikliku keskbüroo palvel, „et saada teada tagaotsitava asukoht ning ta kinni pidada, vahistada või tema liikumisvabadust piirata tema väljaandmise, üleandmise või muul seesugusel õiguspärasel eesmärgil“ (IRPD artikkel 82). IRPD artiklis 87 on ette nähtud, et kui tehakse kindlaks tagaotsimisteates nimetatud isiku asukoht, teeb selle isiku asukohariik järgmist: „1) teatab taotluse esitanud riiklikule keskbüroole või rahvusvahelisele üksusele ja peasekretariaadile viivitamata sellest, et isiku asukoht on tuvastatud, vastavalt piirangutele, mis tulenevad riigi õigusnormidest ja kohaldatavatest rahvusvahelistest lepingutest;“ ja „2) võtab kõik riigi õigusnormidega ja kohaldatavate rahvusvaheliste lepingutega lubatud meetmed, nagu tagaotsitava ajutine vahistamine või tema liikumise jälgimine või liikumisvabaduse piiramine“.

B. Liidu õigus

6. Konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuse vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta², 3. peatüki („*Ne bis in idem*-põhimõtte rakendamine“) artiklis 54 on sätestatud:

„Isikut, kelle suhtes üks konventsiooniosaline on langetanud lõpliku kohtuotsuse, ei või teine konventsiooniosaline sama teo eest vastutusele võtta, tingimusel et kui isikule on karistus määratud, on ta selle ära kandnud või kannab seda või seda ei saa otsuse langetanud konventsiooniosalise õiguse alusel enam täitmisele pöörata.“

7. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 57 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kui konventsiooniosaline süüdistab isikut õiguserikkumises ja selle konventsiooniosalise pädevatel asutustel on põhjust oletada, et süüdistus on seotud samade tegudega, mille eest teine konventsiooniosaline on isiku üle juba lõpliku kohtuotsuse langetanud, taotleavad need asutused, kui nad seda vajalikuks peavad, selle konventsiooniosalise pädevatelt asutustelt teavet, kelle territooriumil kohtuotsus langetati.“

2. Taotletud teave edastatakse nii ruttu kui võimalik ning seda arvestatakse edasiste sammude üle otsustamisel käimasolevas kohtuasjas.“

² ELT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9.

8. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK,³ põhjenduses 25 on märgitud, et kõik liikmesriigid on Interpoli liikmed ja „[s]eetõttu on asjakohane tugevdada liidu ja Interpoli vahelist koostööd, soodustades tõhusat isikuandmete vahetust, tagades samas põhiõiguste ja -vabaduste austamise isikuandmete automaatsel töötlemisel“.

9. Direktiivi 2016/680 artiklis 3 sätestatud määratluse kohaselt on „isikuandmete töötlemine“ „isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum, nagu kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute tegemine, lugemine, kasutamine, edastamine, levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine, ühitamine või ühendamine, piiramine, kustutamine või hävitamine“.

10. Direktiivi 2016/680 artikli 4 lõikes 1 on ette nähtud, et isikuandmeid muu hulgas „töödeldakse seaduslikult ja õiglaselt“ ning „kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ning neid ei töödelda viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus“ ning isikuandmed on „piisavad ja asjakohased ega ole liiased nende töötlemise eesmärkide suhtes“.

11. Sama direktiivi artikli 8 lõikes 1 on sätestatud: „Liikmesriigid näevad ette, et isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult sel juhul ja niivõrd, kui see on vajalik pädeva asutuse poolt artikli 1 lõikes 1 sätestatud eesmärkide kohase ülesande täitmiseks ning see põhineb liidu või liikmesriigi õigusel.“

12. Direktiivi 2016/680 artikli 16 kohaselt peab andmesubjektidel olema „[i]sikuandmete parandamise või kustutamise ja isikuandmete töötlemise piiramise õigus“.

13. Direktiivi 2016/680 V peatükk (mis koosneb artiklitest 35–40) „Isikuandmete edastamine kolmandatele riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele“ reguleerib muu hulgas tingimusi, mille kohaselt võib isikuandmeid edastada kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile.

C. Riigisisene õigus

14. Saksamaa kriminaalmenetluse seadustiku (Strafprozessordnung; edaspidi „StPO“) § 153a lõikes 1 on sätestatud, et süütegude korral, mille eest karistatakse rahatrahviga või minimaalse karistusmäära kohaselt alla üheaastase vangistusega, võib Staatsanwaltschaft (riigiprokuratuur) põhikohtuasja algatamiseks pädeva kohtu ja kriminaalmenetlusaluse isiku nõusolekul esialgu loobuda õigusest esitada süüdistus, kehtestades asjaomase isiku suhtes teatavaid tingimusi ja ettekirjutusi, nagu teatava rahasumma maksmine heategevuseks või riigikassasse, kui nende tulemusel kaob menetleva ametiasutuse avalik huvi ja kui süüteo raskusaste seda ei takista. Kui kriminaalmenetlusalune isik neid tingimusi ja ettekirjutusi täidab, ei või teda enam kõnealuse tegevuse kui süüteo eest vastutusele võtta.

15. Föderaalset kriminaalpolitseid (edaspidi „BKA“) ja liidumaadevahelist kriminaalpolitseikoostööd käsitleva 1. juuni 2017. aasta seaduse (Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten⁴) § 3 lõike 1 kohaselt on BKA koostööks Interpoliga Saksamaa Liitvabariigi keskbüroo.

³ ELT 2016, L 119, lk 89. Direktiivi sätete joonealused märkused on välja jäetud.

⁴ BGBl. I, lk 1354.

III. Faktilised asjaolud, riigisisene menetlus ja eelotsuse küsimused

16. Aastal 2012 andis Interpol Ameerika Ühendriikide pädevate ametiasutuste taotlusel kõikidele riiklikele keskbüroodele välja tagaotsimisteate Saksamaa kodaniku ja selles riigis elava isiku (edaspidi „kaebaja“) kohta, et teha kindlaks tema asukoht ja ta vahistada või piirata tema liikumisvabadust tema väljaandmise eesmärgil. Tagaotsimisteade põhines Ameerika Ühendriikide ametiasutuste poolt välja antud vahistamismäärusel, milles süüdistati seda isikut muu hulgas korruptsioonis, rahapesus ja pettuses.

17. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul oli Müncheneri prokuratuur (Saksamaa) juba algatanud kaebaja suhtes uurimismenetluse seoses tagaotsimisteates nimetatud tegudega. See menetlus lõpetati 2009. aastal pärast seda, kui kaebaja oli vastavalt StPO artikli 153a lõikele 1 maksnud teatava rahasumma.

18. Aastal 2013 sai BKA pärast kaebajaga suhtlemist ja vastavalt oma taotlusele Interpolilt kõnealuse tagaotsimisteate lisa, väljendades seisukohta, et *ne bis in idem*-põhimõte on kohaldatav süüdistustele, millega seoses see teade oli välja antud. Peale selle palusid Saksamaa ametiasutused – olgugi et edutult – USA ametiasutustel see tagaotsimisteade kustutada.

19. Aastal 2017 pöördus kaebaja Verwaltungsgericht Wiesbadeni (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa) poole kaebusega Saksamaa Liitvabariigi peale, keda esindas BKA. Ta palus kohustada vastustajat võtma tagaotsimisteate kõrvaldamiseks vajalikud meetmed. Kaebaja märkis, et ta ei saa reisida ühessegi Schengeni lepingu osalisriiki, ilma et teda ähvardaks vahistamise oht. Nimelt olid need riigid lisanud ta selle tagaotsimisteate tõttu oma tagaotsitavate isikute nimekirjadesse. Kaebaja sõnul oli selline olukord vastuolus Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 ja ELTL artikliga 21. Samuti väljendas kaebaja seisukohta, et tagaotsimisteates sisalduvate tema isikuandmete edasine töötlemine liikmesriikide ametiasutustes on vastuolus direktiivi 2016/680 sätetega.

20. Nendel asjaoludel otsustas Verwaltungsgericht Wiesbaden (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa), kellel oli kahtlusi seoses asjakohaste liidu õigusnormide õige tõlgendamisega, 27. juunil 2019 menetluse peatada ja taotleda Euroopa Kohtult eelotsust järgmistes küsimustes:

- „1. Kas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 koostoimes [Euroopa Liidu põhiõiguste] harta artikliga 50 tuleb tõlgendada nii, et sama teo suhtes on keelatud juba kriminaalmenetluse algatamine kui selline kõigis [Schengeni lepingu] osalisriikides, kui Saksa prokuratuur peatab kriminaalmenetluse pärast seda, kui süüdistatav on täitnud teatud kohustused ja eelkõige tasunud prokuratuuri poolt kindlaksmääratud teatud rahasumma?
2. Kas ELTL artikli 21 lõikest 1 tuleneb keeld liikmesriikidele rahuldada rahvusvahelise organisatsiooni nagu [Interpol] raames kolmandate riikide vahistamistaotlusi, kui isik, keda vahistamistaotlus puudutab, on liidu kodanik ja kui liikmesriigil, kelle kodakondsus tal on, on kahtlusi vahistamistaotluse kooskõla suhtes *ne bis in idem*'i põhimõttega ning ta on sellest teavitanud ka rahvusvahelist organisatsiooni ja ülejäänud liikmesriike?
3. Kas ELTL artikli 21 lõige 1 takistab juba kriminaalmenetluse algatamist kui sellist ja ajutist vahistamist liikmesriikides, mille kodanik asjaomane isik ei ole, kui see on vastuolus *ne bis in idem*'i põhimõttega?
4. Kas [direktiivi 2016/680] artikli 4 lõike 1 punkti a ja artikli 8 lõiget 1 koostoimes Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 ja põhiõiguste harta artikliga 50 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud võtma vastu õigusnorme, mis tagavad, et kriminaalasja lõpetamiseni viiva menetluse korral on kõikides [Schengeni lepingu] osalisriikides keelatud [Interpoli] [tagaotsimisteade] edasine töötlemine, mis võib viia uue kriminaalmenetluseni?

5. Kas rahvusvahelisel organisatsioonil nagu [Interpol] on olemas piisaval tasemel andmekaitse, kui puuduvad [direktiivi 2016/680] artikli 36 kohane kaitse piisavuse otsus ja/või asjakohased kaitsemeetmed vastavalt [direktiivi 2016/680] artiklile 37?
6. Kas liikmesriigid võivad kolmandate riikide poolt [Interpoli] tagaotsimisteatesse („Red Notice“) kantud andmeid ainult siis edasi töödelda, kui kolmas riik levitab tagaotsimisteatega vahistamis- ja väljaandmistootlust ning on taotlenud vahistamist, mis ei ole vastuolus liidu õigusega, eelkõige *ne bis in idem*'i põhimõttega?“

21. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus lahendada kohtuasi Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 lõikes 1 ette nähtud eelotsuse kiirmenetluses. Euroopa Kohus otsustas 12. juuli 2019. aasta määrusega, et seda taotlust ei ole vaja rahuldada.

22. USA ametiasutuste taotlusel kustutas Interpol kaebaja kohta välja antud tagaotsimisteate 5. septembril 2019.

23. Oma 11. novembri 2019. aasta vastuses Euroopa Kohtu taotlusele, mis puudutas selle sündmuse tagajärgi käesolevale kohtuasjale, teatas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule oma kavatsusest jätta eelotsusetaotlus jõusse. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitas, et kaebaja palus põhikohtuasja eset muuta. Nüüd palub kaebaja eelotsusetaotluse esitanud kohut kohustada Saksamaa Liitvabariiki võtma kõik vajalikud meetmed, et 1) takistada Interpoli samade tegude kohta uut tagaotsimisteadet välja andmast ja kui see peaks juhtuma, 2) kustutada uus tagaotsimisteatis. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et riigisisese õiguse kohaselt on võimalik kaebuse eset muuta nii, et see puudutab tuvastamiskaebust, mis on varasema kaebuse jätk (Fortsetzungsfeststellungsklage). Eelotsusetaotluse esitanud kohus on niisiis seisukohal, et esitatud küsimused on tema menetluses oleva vaidluse lahendamiseks jätkuvalt asjakohased.

24. Käesolevas kohtuasjas on kaebaja, BKA, Belgia, Tšehhi, Taani, Saksamaa, Kreeka, Prantsuse, Horvaatia, Madalmaade, Poola, Rumeenia ja Ühendkuningriigi valitsus, samuti Euroopa Komisjon esitanud oma kirjalikud seisukohad. Kohtuistungil, mis peeti 14. juulil 2020, esitasid kaebaja, BKA, Belgia, Tšehhi, Taani, Saksamaa, Hispaania, Prantsuse, Madalmaade ja Soome valitsus oma suulised seisukohad.

IV. Õiguslik analüüs

25. Sisuliselt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas liidu õigusega on vastuolus see, kui liikmesriigid juhul, kui Interpol annab kolmanda riigi taotlusel välja tagaotsimisteatise ja see on seotud tegudega, mille suhtes võib olla kohaldatav *ne bis in idem* -põhimõte, 1) pööravad selle teate täitmisele, piirates tagaotsitava isiku liikumisvabadust, ja 2) töötlevad edasi tema isikuandmeid, mida tagaotsimisteade sisaldab.

26. Kõigepealt võib olla abi lühidast selgitusest selle kohta, mida tagaotsimisteade (*red notice*) endast kujutab. IRPD artikli 82 kohaselt antakse tagaotsimisteateid välja uurimise ja vastutusele võtmise pädevusega riiklike või rahvusvaheliste asutuste taotlusel, „et saada teada tagaotsitava asukoht ning ta kinni pidada, vahistada või tema liikumisvabadust piirata tema väljaandmise, üleandmise või muul seesugusel õiguspärasel eesmärgil“. IRPD artiklis 87 on ette nähtud, et kui tehakse kindlaks tagaotsimisteates nimetatud isiku asukoht, peavad selle isiku asukohariigi ametiasutused taotluse esitanud asutustele ja Interpolile viivitamata teatama, et isiku asukoht on tuvastatud, ja „võt[ma] kõik riigi õigusnormidega ja kohaldatavate rahvusvaheliste lepingutega lubatud meetmed, nagu tagaotsitava ajutine vahistamine või tema liikumise jälgimine või liikumisvabaduse piiramine“.

27. Seepärast on tagaotsimisteate väljaandmine Interpoli poolt kõigest Interpoli liikme abipalve teiste liikmetele, et teha kindlaks tagaotsitava asukoht ja võimaluse korral piirata tema liikumisvabadust. Tagaotsimisteade ei kujuta endast väljaandmistaotlust ega tingi selle esitamist, vaid väljaandmistaotlus tuleb vastavalt vajadusele vormistada eraldi. Sellegipoolest on selge, et tagaotsimisteade antakse välja väljaandmise või muu seesuguse menetluse eesmärgil.

28. Pärast seda selgitust ja enne, kui asun käesolevas asjas tekkinud sisuliste küsimuste juurde, tuleb käsitleda mitut menetlusküsimust.

A. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus ja jätkuv vajadus vastata

29. Kõigepealt väljendasid BKA, Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Kreeka, Madalmaade ja Ühendkuningriigi valitsus kahtlusi seoses eelotsusetaotluse vastuvõetavusega *ab initio*. Nende sellekohased argumendid saab jaotada nelja kategooriasse, sisuliselt: 1) eelotsusetaotluses ei ole asjasse puutuvat faktilist olukorda piisava üksikasjalikkusega kirjeldatud; 2) põhikohtuasjas vaidluse all olev olukord piirdub Saksamaaga ja selles ei ole tegelikult piiriüleseid asjaolusid; 3) eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olev kaebus on vastuvõetamatu ja/või igal juhul põhjendamatu; 4) see kaebus on kuritarvituslik, sest selle eesmärk on vaidlustada teiste liikmesriikide peale Saksamaa pädevus pöörata tagaotsimisteade täitmisele.

30. Need vastuväited ei veena mind.

31. Esiteks on eelotsusetaotlus tõepoolest iseäranis kokkuvõtlik. Siiski võimaldab see kohtumäärus, mida täiendavad menetlusosaliste seisukohad, Euroopa Kohtul teada, mis küsimusi eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib ja miks. Seega on Euroopa Kohtul teada faktilised ja õiguslikud asjaolud, mida on vaja tarviliku vastuse andmiseks.

32. Teiseks ei ole põhikohtuasjas vaidluse all olev olukord sugugi vaid Saksamaa-sisene. Ühest küljest, ehkki see vaidlus tõepoolest puudutab Saksamaa kodanikku ja elanikku, kes on vaidlustanud Saksamaa ametasutuste tegevuse, on selle vaidlustamise põhjus see, et väidetavalt on piiratud tema ELTL artiklist 21 tulenevat liikumisvabadust kogu liidus. Euroopa Kohus on asunud järjepidevalt seisukohale, et vaba liikumise õigust andvaid sätteid, sealhulgas ELTL artiklit 21 tuleb tõlgendada laialt.⁵ See, et liidu kodanik ei pruugi (veel) olla oma õigusi kasutanud, ei tähenda, et olukord on puht riigisisene.⁶ Minu arvates saab ELTL artiklile 21 tugineda füüsiline isik, kes tegelikult ja tõesti soovib seda vabadust kasutada.⁷ Kindlasti on kaebaja sellises olukorras: tema tegevusest enne põhikohtuasja ja selle kestel – eriti tema suhtlusest BKAgaga ja mitme teise liikmesriigi ametiasutustega – nähtub selgelt, et tema kavatsus seda vabadust kasutada ei ole vaid hüpoteetiline või et ta tugineks sellele vaid instrumentaalselt.⁸

33. Teisest küljest ei piirdu direktiivi 2016/680 kohaldamisala üksnes piiriüleste olukordadega. Sama kehtib õigupoolest ka harta artikli 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 puhul: on selge, et mõlemad nimetatud sätted võivad olla kohaldatavad ka juhtudel, kui kodanik seisab vastamisi omaenda liikmesriigi ametiasutustega.

5 Vt selle kohta 19. oktoobri 2004. aasta kohtuotsus Zhu ja Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punkt 31).

6 Vt kohtujurist Hogani hiljutine ettepanek kohtuasjas Generalstaatsanwaltschaft Berlin (C-398/19, EU:C:2020:748, punktid 73–76) koos täiendavate viidetega.

7 Vt selle kohta 26. veebruari 1991. aasta kohtuotsus Antonissen (C-292/89, EU:C:1991:80, punktid 8–14) ja 6. septembri 2017. aasta kohtumäärus Peter Schotthöfer & Florian Steiner (C-473/15, EU:C:2017:633, punktid 19–21).

8 Erinevalt nt 29. mai 1997. aasta kohtuotsusest Kremzow (C-299/95, EU:C:1997:254, punkt 16 ja seal viidatud kohtupraktika).

34. Kolmandaks ei ole Euroopa Kohtu hinnata, kas põhikohtuasjas esitatud kaebus on vastuvõetav, veel vähem, kas see on põhjendatud. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamise küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavust Euroopa Kohus ei pea kontrollima, on asjakohased.⁹ Seda asjakohasuse eeldust ei saa kummutada pelgalt sellega, et üks põhikohtuasja pool vaidlustab teatavad faktilised asjaolud, mille täpsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne ja millest oleneb selle menetluse eseme piiritlemine.¹⁰ Samuti ei kummuta seda eeldust võimalus, et kaebaja võib liikmesriigi kohtus põhikohtuasjas vaidluse kaotada, eriti kui Euroopa Kohus nõustub teatava tõlgendusega vaidlusaluse liidu õigusnormi kohta. Vastuvõetavuse eitamine põhjusel, et sisuline vastus võib olla eitav, tähendaks ju vankri rakendamist hobuste ette.

35. Lõpuks täheldan, et põhikohtuasi on algatatud Saksamaa vastu – kes on eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses vastustaja – ja selle kohtu mis tahes otsusel selles menetluses on loomulikult õiguslikud tagajärjed vaid nimetatud riigi suhtes. See, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu abistamiseks on Euroopa Kohtul vaja selgitada kõnealustest liidu õiguse sätetest tulenevaid kohustusi ka teistele liikmesriikidele peale Saksamaa, ei saa seada kahtluse alla eelotsusetaotluse vastuvõetavust. Tõepoolest on Euroopa Kohus keeldunud lahendamast fiktiivseid kohtuasju, mille algatamist on taotletud vaid eesmärgiga, et Euroopa Kohus teeks otsuse teiste liikmesriikide – peale eelotsusetaotluse esitanud kohtu asukohaliikmesriigi – EL-iga seotud kohustuste kohta.¹¹ Käesolevas asjas aga ei ole teavet, mis viitaks sellele, nagu oleks eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olev vaidlus kunstlik, et ajendada Euroopa Kohut võtma seisukohta teatavates tõlgendusküsimustes, mis tegelikult ei teeni selle vaidluse lahendamisel objektiivset vajadust. Liiasi on see, et Euroopa Kohtu vastusel ühe liikmesriigi õiguste või kohustuste kohta on (horisontaalselt) tagajärgi teistele liikmesriikidele, lihtsalt omane küsimustele, mis puudutavad vaba liikumist liikmesriikide vahel ja nendevahelise vastastikuse tunnustamise elemente.

36. Teiseks väidavad BKA ning Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Hispaania, Soome ja Ühendkuningriigi valitsus ühtviisi, et esitatud küsimused on nüüdseks muutunud hüpoteetiliseks. Nad väidavad, et kuna Interpol kustutas 2019. aasta septembris põhikohtuasjas vaidluse all oleva tagaotsimisteate, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtul enam vaja seda kohtuasja lahendada.

37. Ent nagu eespool punktis 23 märgitud, selgitas eelotsusetaotluse esitanud kohus, kui Euroopa Kohus temalt konkreetselt selle kohta küsis, et riigisisese õiguse kohaselt on kaebajal lubatud oma nõudeid muuta ja seda õigust ta ka kasutas. Seega on eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetlus käesoleva ajani (ikka veel) pooleli ja nimetatud kohtu sõnul oleneb selle kohtuasja tulemus (ikka veel) eelotsuse küsimustes käsitletud liidu õiguse sätete tõlgendamisest.

38. Samuti märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus, ilma et BKA ega ükski teine seisukohti esitanud menetlusosaline oleks sellele vastu vaieldnud, et vaidlusalune tagaotsimisteade võidakse pärast pädevate USA ametiasutuste uue taotluse esitamist mis tahes ajal uuesti Interpoli süsteemi lisada.

39. Nendel asjaoludel ja võttes arvesse eeldust, mille kohaselt eelotsusetaotlused on asjakohased, olen seisukohal, et käesoleva eelotsusetaotluse ese ei ole tagaotsimisteate tagasivõtmisest hoolimata ära langenud.

9 Vt selle kohta 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny zastępowany przez Prokuraturę Krajową (kohtunike suhtes kehtiv distsiplinaarkord) (C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

10 Vt muu hulgas 24. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus État belge (C-35/19, EU:C:2019:894, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

11 Vt 11. märtsi 1980. aasta kohtuotsus Foglia (I) (104/79, EU:C:1980:73) ja 16. detsembri 1981. aasta kohtuotsus Foglia (II) (244/80, EU:C:1981:302).

B. Sisu

40. Käesolev ettepanek on üles ehitatud järgmiselt. Alustan esimesest, teisest ja kolmandast küsimusest, mis kõik puudutavad *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavust käesolevas asjas, ja kui see on kohaldatav, tagajärgedest, mis tekivad teistele liikmesriikidele seoses nende pädevusega Interpoli tagaotsimisteateid täitmisele pöörata (1). Seejärel käsitlen neljandat, viiendat ja kuuendat küsimust, milles on palutud selgitada, millised tagajärjed tulenevad *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavusest tagaotsimisteates sisalduvate tagaotsitava isiku isikuandmete töötlemise suhtes (2). Käsitlen siiski vaid neljandas ja kuuendas küsimuses tõstatatud probleeme, sest pean viiendat küsimust vastuvõetamatuks (3).

1. Esimene, teine ja kolmas eelotsuse küsimus

41. Esimeses, teisest ja kolmandas küsimuses, mida on kõige parem käsitleda koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 koostoimes harta artikliga 50 ja ELTL artikli 21 lõikega 1 on vastuolus see, kui liikmesriigid pööravad kolmanda riigi taotlusel täitmisele tagaotsimisteate, piirates sellega liidu kodaniku liikumisvabadust, kui teine liikmesriik on teatanud Interpolile (ja seega ka teistele Interpoli liikmetele), et see teade on seotud tegudega, mille suhtes võib olla kohaldatav *ne bis in idem*-põhimõte.

42. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt analüüsida, kas niisugune meede nagu see, mille võttis kaebaja suhtes Müncheni prokuratuur 2009. aastal pädeva kohtu nõusolekul, sai iseenesest tingida *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamist (a). Kui *ne bis in idem*-põhimõtet sai tõepoolest õiguspäraselt kohaldada, analüüsin seejärel, kas see põhimõte sai takistada väljaandmist kolmandale riigile, seega välistades sel eesmärgil kasutatavate piiravate meetmete võtmise (b). Seejärel asun käsitlema tegelikke sündmusi käesoleval juhul, kus näib, et *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamine konkreetsele juhtumile ei olnud veel kindel (c ja d).

a) *Ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavus kriminaalmenetluse lõpetamisele muul viisil kui kohtuotsusega

43. Kõigepealt on vaja kindlaks teha, kas niisugune meede nagu see, mille võttis prokurör kaebaja suhtes 2009. aastal, sai üldse tingida *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamise. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldatavuse tingimus on „ühes konventsiooniosalises riigis tehtud lõplik kohtuotsus“, mis pidi seejärel välistama hiljem sama teo eest vastutusele võtmise teistes liikmesriikides.

44. Minu arvates kuulub otsus, millega prokurör pädeva kohtu nõusolekul kriminaalmenetluse lõplikult lõpetab, kui süüdistatav on täitnud teatavad tingimused, ja mille kohaselt on vastutusele võtmine riigisiseste õigusnormide kohaselt edaspidi välistatud, Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldamisalasse. Selles küsimuses on juba olemas järjepidev kohtupraktika.

45. Kohtuasjas Gözütok ja Brügge käsitles Euroopa Kohus seda küsimust esimest korda ja leidis, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54 sätestatud *ne bis in idem*-põhimõtte „on kohaldatav ka niisuguste kriminaalasja lõpetamise menetluste suhtes, nagu on asjasse puutuvad põhikohtuasjades ning millega ühe liikmesriigi prokuratuur lõpetab ilma kohtu sekkumiseta selles riigis algatatud kriminaalmenetluse pärast seda, kui süüdistatav on täitnud teatavad kohustused ja muu hulgas maksnud prokuratuuri poolt määratud rahasumma“.¹²

12 11. veebruari 2003. aasta kohtuotsus (C-187/01 ja C-385/01, EU:C:2003:87, punkt 48).

46. Neid järeldusi on hilisemas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 käsitlevas kohtupraktikas kinnitatud ja selgitatud. Kohtuasjas M toonitas Euroopa Kohus, et *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamiseks on kõigepealt vaja, et oleks tõepoolest tehtud *lõplik kohtuotsus*.¹³ Kohtuasjas Spasic rõhutas Euroopa Kohus, kui oluline selleks, et isik, kelle suhtes on tehtud jõustunud süüdimõistetav kohtuotsus liidu liikmesriigis, ei jääks karistamata, on see, et oleks täidetud „täitmise tingimus“ – mille kohaselt, kui karistus on määratud, on isik „selle ära kandnud või kannab seda või seda ei saa [...] enam täitmisele pöörata“.¹⁴

47. Seevastu kohtuasjas Miraglia märkis Euroopa Kohus, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 ei ole kohaldatav ühe liikmesriigi õiguskaitseasutuste otsusele, millega on loetud kriminaalasi lõppenuks, pärast riikliku süüdistaja otsust kriminaalmenetlust mitte algatada ainuüksi põhjusel, et teises liikmesriigis on kriminaalmenetlus sama kahtlustatava suhtes juba samade asjaolude kohta algatatud, *ja seda kõike ilma sisulist hinnangut andmata*.¹⁵ Samamoodi märkis Euroopa Kohus kohtuasjas Turanský, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 ei saa kohaldada *politseiasutuste* otsusele, millega määratakse pärast juhtumi sisu analüüsi ning enne süüteo kahtlustatavale isikule süüdistuse esitamist kriminaalmenetluse peatamine, kui see kriminaalmenetlust peatav otsus ei keela asjaomase riigi õiguse alusel lõplikult kriminaalasia edasist menetlemist ega *kujuta endast seega takistust sama teo eest uuesti kriminaalvastutusele võtmisele* selles riigis.¹⁶

48. Kohtuasjas Kossowski selgitas Euroopa Kohus, et prokuröri otsust, millega lõpetatakse isiku suhtes algatatud uurimine võimalusega, et see menetlus uuendatakse või otsus tühistatakse, ilma et isikule oleks määratud karistus, ei saa pidada lõplikuks otsuseks, kui otsuse põhjendusest selgub, et menetlus lõpetati *ilma põhjalikku uurimist* läbi viimata.¹⁷

49. Kokkuvõttes on ühest küljest olemas kuriteo kohta lõplikud otsused (selle koosseisu tunnuste esinemine või puudumine vm konkreetset liiki otsused, mis sellist avaldust ei sisalda, kuid millega juhtum tegelikult lahendatakse), mis riigisisese õiguse kohaselt välistavad hiljem sama teo eest vastutusele võtmise samas liikmesriigis ja seega ka teistes liikmesriikides. Teisest küljest on olemas muud kriminaalmenetluse lõpetamise või algatamata jätmise liigid, mida harilikult kasutavad politseiasutused riigisisel tasandil ja mis selliseid tagajärgi ei põhjusta. See eraldusjoon on pigem intuitiivne, kuid seda on keeruline ammendavalt kajastada, võttes arvesse erinevaid eeskirju ja menetlusi eri liikmesriikides: selleks, et *ne bis in idem*-põhimõtte õiguspäraselt kohalduks, peab liikmesriik olema väljendanud oma lõpliku seisukoha, milles on õigusjõuga määratletud, millise ulatusega on *idem*, mis võib seejärel välistada *bis*'i. Kui see ruum on kujundlikus mõttes vabaks jätud, ei takista miski uurimis läbiviimist ja vastutusele võtmist teiste liikmesriikide poolt.

50. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele tõepoolest vastata jaatavalt: abstraktse hinnangu kohaselt kuulub prokuröri otsus pärast juhtumi sisu kohta hinnangu andmist ja pädeva kohtuga sõlmitud kokkulepet, millega kriminaalmenetlus lõplikult lõpetatakse, kui süüdistatav on täitnud teatavad tingimused, Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldamisalasse.

51. Siiski on see, et niisugune riigisisene otsus kuulub Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldamisalasse, mis võib tähendada, et *tegu ei ole konventsiooniosalises riigis lõpliku kohtuotsusega*, mitu sammu kaugemal võimalikest tagajärgedest, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on oma teises ja kolmandas küsimuses palunud selgitada. Muu hulgas näib olevat puudu järgmine

13 5. juuni 2014. aasta kohtuotsus (C-398/12, EU:C:2014:1057, punkt 31).

14 27. mai 2014. aasta kohtuotsus (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, punktid 63 ja 64).

15 10. märtsi 2005. aasta kohtuotsus (C-469/03, EU:C:2005:156, punktid 34 ja 35).

16 22. detsembri 2008. aasta kohtuotsus (C-491/07, EU:C:2008:768, punktid 40 ja 45).

17 29. juuni 2016. aasta kohtuotsus (C-486/14, EU:C:2016:483, punkt 54).

loogiline samm, mida on vaja küsimuste tekkimiseks ELTL artikli 21 alusel: liikmesriigi asjaomase asutuse lõplik, õigusjõuga järeldus, mis kinnitab kõnealuste tegude esinemist (*idem*), seega tingides samade tegude suhtes kogu liidu territooriumil *ne bis*'i, millel võib seejärel olla ka mõningaid tagajärgi seoses kolmandate riikide väljaandmistaotlustega.

52. Sellegipoolest, võttes arvesse menetlusosaliste seisukohti ja nende põhjal kohtuistungil tekkinud arutelu, lähtun praegu faktidest ja õiguslikest eeldustest, mida kätkevad endas eelotsusetaotluse esitanud kohtu teine ja kolmas küsimus. Muu hulgas, kas vastuseks kolmandale küsimusele on ELTL artikli 21 lõikega 1 peale selle, et see välistab edaspidi teistes liikmesriikides vastutusele võtmise, vastuolus ka isiku ajutine kinnipidamine teistes liikmesriikides, pidades silmas kolmandale riigile edaspidise väljaandmise võimalust, kui Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 on kõnealuses asjas kohaldatav?

53. Minu arvates on küll.

b) *Ne bis in idem*-põhimõtte kui väljaandmise (või väljaandmise eesmärgil vahistamise) takistus)

54. *Ne bis in idem*-põhimõtte ja ELTL artiklis 21 ette nähtud isikute vaba liikumise õiguse vahel on selge seos. Euroopa Kohus on järjepidevalt märkinud, et „Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 eesmärgiks on vältida seda, et isikut saaks *tema liikumisvabaduse kasutamise tõttu* mitme lepinguosalise riigi territooriumil sama teo toimepanemise eest kohtu alla anda [...] Kõnealuse artikliga tagatakse õigusrahu nendele isikutele, kelle kohtuasjas on tehtud lõplik otsus. Sellistel isikutel peab olema võimalik vabalt liikuda, ilma et nad peaksid kartma sama teo eest uue kriminaalmenetluse algatamist teises lepinguosalisel riigis.“¹⁸

55. Minu jaoks on selliste avalduste kohaldamine kolmandate riikide võimalike väljaandmistaotluste suhtes kompromissitult lihtne. Üks ja sama loogika peab toimima kogu blokis. Otsusel, millega tõkestatakse edaspidi sama teo eest vastutusele võtmine ühes liikmesriigis, peavad olema samad tagajärjed ka sellesama vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala muudes osades samamoodi, nagu tagajärjed oleksid samad ühe ja sama riigisisese õigussüsteemi piires.

56. Samuti, kui seestpoolt vaadates on olemas üks selline ala, peavad sellel olema tagajärjed ka väliselt. Nii ei saa liikmesriik Interpoli välja antud tagaotsimisteates nimetatud isikut vahistada, ajutiselt kinni pidada ega võtta muid *tema liikumisvabadust* piiravaid meetmeid, kui on lõplikult tuvastatud, et selle isiku suhtes on samade tegude eest juba tehtud teises liikmesriigis lõplik kohtuotsus. Säärane meede oleks vastuolus Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54, piirates ELTL artikliga 21 antud õigust. Üks õigusruum tähendab ühte õigusruumi nii sise- kui ka väliskontekstis.

57. Mõni käesolevas menetluses oma seisukohad esitanud valitsus selle järeldusega siiski ei nõustu ja on esitanud selle suhtes kolm vastuväidet. Esiteks on nad seisukohal, et see järeldus põhineb Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 liiglaial tõlgendamisel. Nende arvates on selle sätte kohaldamisala kitsam ja hõlmab üksnes vastutusele võtmist liikmesriigis endas, mitte vahistamist väljaandmise eesmärgil, mis võimaldaks hiljem vastutusele võtmist kolmandas riigis (1). Järgmiseks väidavad nad, et see tõlgendus tähendaks Schengeni lepingu ekstraterritoriaalset kohaldamist (2), millest tekib vastuolusid liikmesriikide, aga ka liidu rahvusvahelises õiguses võetud kohustustega, mis tulenevad kahepoolsetest väljaandmislepingutest, eriti neist, mis on sõlmitud Ühendriikidega (3).

58. Käsitlen neid argumente järgmistes punktides järjest.

18 Vt 28. septembri 2006. aasta kohtuotsus Gasparini jt (C-467/04, EU:C:2006:610, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

1) Mõiste „vastutusele võtmine“

59. Esiteks on mõni seisukohti esitanud valitsus märkinud, et kuigi *ne bis in idem*-põhimõte ei võimalda isikut *vastutusele võtta*, ei takista see võtmast tema suhtes niisuguseid meetmeid, nagu on eelotsusetaotluses nimetatud. Nende arvates ei tule neid meetmeid käsitada mitte kui „vastutusele võtmist“, vaid kui „konservatiivseid meetmeid“, mille eesmärk on abistada teist riiki, kus isik vastutusele võetakse.

60. Selline Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 tõlgendus tundub mõnevõrra formalistlik. Ma ei näe ühtegi grammatilist, kontekstuaalset ega teleoloogilist asjaolu, mis toetaks seisukohta, et mõiste „vastutusele võtmine“ hõlmab üksnes kriminaalmenetlust, mis viiakse algusest lõpuni läbi ühes ja samas liikmesriigis ja mille peab tervenisti läbi viima see riik.

61. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 sõnastus ei eelda, et edaspidise vastutusele võtmise, mis on tõkestatud, peab läbi viima teine konventsiooniosaline *ise*. See takistab igasugust vastutusele võtmist teises konventsiooniosalises *riigis*, seega lisades territoriaalse osalemise keelu vastutusele võtmise toimingutesse, mis viiakse läbi selles liikmesriigis teiste riikide nimel.

62. Edasi ei ole kahtlust, et niisugused meetmed nagu vahistamine või ajutine kinnipidamine – peale selle, et need vastavad *prima facie* nn Engeli kriteeriumidele,¹⁹ mida on vaja selleks, et neid saaks pidada „olemuselt kriminaalõiguslikeks“ – võimaldavad tagaotsitava vastutusele võtmist kolmandas riigis. Teisisõnu on need meetmed osa toimingute reast, mida võidakse teha mitmes liikmesriigis ja mille kaudu tagaotsitav kriminaalsüüdistusega kohtu alla antakse.

63. Tagaotsimisteadet täitmisele pöörav liidu liikmesriik tegutseb vastutusele võtva liikmesriigi käepikendusena. Sisuliselt tegutseb see liikmesriik teises liikmesriigis vastutusele võtmise eest ja nimel, muutes selle lõpuks võimalikuks nii, et tagaotsitav allutatakse kolmanda riigi (õiguskaitseasutuste) võimule. Väita sellistel asjaoludel, et niisugune toiming ei ole osa (harilikult juba alanud) vastutusele võtmisest kolmanda riigi poolt, oleks sama kui väita – palun vabandada mind, et kasutan võigast, kuid ometi tabavat kriminaalõiguslikku analoogiat –, et isiku kinnisidumine ja üleandmine tema pussitamiseks kolmanda isiku poolt ei ole osalemine mõrvas (sellele kaasaitajana või kaasmõrvarina), vaid on kõigest „ennetav meede“ teise, nuga hoidva isiku abistamiseks.

64. Teleoloogiliselt, niivõrd kui Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 eesmärk on muu hulgas kaitsta liidu kodanike liikumisvabadust,²⁰ oleks mis tahes teistsugune tõlgendus vaevalt kooskõlas selle eesmärgiga, aga ka põhiõiguste kontekstiga, milles see säte koostoimes harta artikliga 50 toimib. Isikule, kes on väljaandmise eesmärgil vahistatud või ajutiselt kinni peetud, kuigi tal on õigus tugineda *ne bis in idem*-põhimõttele, ei ole – kui laenata Euroopa Kohtu sõnu – „tagatud õigusrahu“ ja tal ei ole „võimalik vabalt liikuda“ liidu piires.

65. Seda kinnitab samuti Euroopa Kohtu tõlgendus selle põhimõtte kohta, nagu see on sätestatud harta artiklis 50. Selle sätte kohta on Euroopa Kohus korduvalt sedastanud, et „[*ne bis in idem*’i põhimõtte] keelab sama teo ja sama isiku suhtes kumuleerida nii *menetlusi* kui ka *karistusi*, mis on selle artikli tähenduses kriminaalõiguslikku laadi“.²¹ Seega on Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 alusel keelatud ka pelgalt isiku vastutusele võtmisega seotud menetlustoimingute sooritamine.

19 Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „EIK“) 8. juuni 1976. aasta kohtuotsus Engel jt vs. Madalmaad, CE:ECHR:1976:0608JUD000510071, punktid 80–82). EIK väljakujunenud praktika kohaselt tuleb „Engeli kriteeriumide“ põhjal kindlaks määrata, kas on esitatud „kriminaalsüüdistus“ inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 7 artikli 4 („Teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine“) tähenduses. Vt muu hulgas 10. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Sergey Zolotukhin vs. Venemaa, CE:ECHR:2009:0210JUD001493903, punkt 53) ja 15. novembri 2016. aasta otsus A ja B vs. Norra, CE:ECHR:2016:1115JUD002413011, punktid 105 ja 107).

20 Vt eespool käesoleva ettepaneku punkt 54.

21 Vt nt 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

2) „Schengeni-väline“ kohaldamine

66. Teiseks väidab mõni valitsus, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 on kohaldatav üksnes „Schengeni ala piires“ ega reguleeri olukordi, kus isiku üle on mõistetud või võidakse mõista kohut kolmandas riigis. Teisisõnu oleks Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 siduv ainult konventsiooniosalistele riikidele nende omavahelistes suhetes, mitte aga suhetes kolmandate riikidega (mida reguleerivad riigisisene ja rahvusvaheline õigus). Seda seisukohta kinnitab veelgi asjaolu, et Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel sõlmitud väljaandmislepingus²² ei ole ette nähtud absoluutset keeldumise alust juhtudeks, kui *ne bis in idem*-põhimõte on kohaldatav. Kuna sellekohast sõnaselget sätet ei ole, kuulub küsimus liikmesriikide pädevusse, kellel peaks seega olema vabadus reguleerida seda omal äranägemisel, iseäranis kahepoolsete lepingute kaudu.

67. Mul ei jää muud üle, kui mitme nendes argumentides sisalduva teesiga nõustuda. Ent kindlasti ei nõustu ma nende argumentide kombinatsiooniga ja nende põhjal tehtud järeldusega.

68. Kõigepealt on tõepoolest tõsi, et Schengeni leping ei ole kohaldatav kolmandatele riikidele. Kuid kindlasti on see kohaldatav sellele, millega selle lepingu osalised võivad tegelda oma territooriumil kolmandate riikide nimel. Ülejäänud osas kattub see argument suuresti eelmises jaos käsitletuga: teises *liikmesriigis* uuesti vastutusele võtmata jätmine on laiem kui vastutusele võtmata jätmine *liikmesriigis* sellesama liikmesriigi *poolt*. See hõlmab nii tekstilisel kui ka süsteemsel ja loogilisel tasandil kolmanda isiku menetlustoiminguid lepinguosalise riigi territooriumil isiku vastutusele võtmisel.

69. Seda järeldust kinnitab veelgi selle sätte tõlgendamine hartat arvesse võttes. Harta artiklis 50 on tõstetud *ne bis in idem*-põhimõte põhiõiguse tasandile, sätestades, et „[k]edagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud“.²³ Nii saab väita, et „[mitte] kedagi“ peab tähendama „mitte kedagi“ ilma mingisuguste territoriaalsete piiranguteta, mitte aga „mitte kedagi peale isikute, kes võetakse vastutusele väljaspool liitu“.

70. Lõpuks oleks üpris veider tõlgendada harta artiklit 50 nii, et selle põhiõiguse tähtsus ja ulatus peaksid liikmesriikide ametiasutuste jaoks peatuma liidu välispiiril. See mitte ainult ei ohustaks põhiõiguste tõhusat kaitset, ahvatledes sellest kõrvale hoiduma, vaid sellel poleks ka erilist tähtsust, kui pidada silmas liikmesriikide suveräänsust ja nende *ius puniendi*'t: kui *ne bis in idem*-põhimõttest piisab, et takistada liikmesriiki teostamast tema kriminaalõiguslikku pädevust vahetult (s.o isikut ise vastutusele võttes), siis kuidas ei peaks sellest piisama, et takistada sama liikmesriiki tegutsemast kolmanda riigi kriminaalõigusliku pädevuse nimel? Miks peaks kolmandate riikide *ius puniendi* olema liikmesriikide omast tugevamalt kaitstud?

71. Sellega seoses tuleb meenutada, et kohtuasjades Petruhhin²⁴ ja Pisciotti²⁵ leidis Euroopa Kohus, et sellise liidu kodaniku olukord, kelle kohta on kolmas riik esitanud väljaandmistaotluse ja kes on kasutanud oma õigust Euroopa Liidu piires vabalt liikuda, kuulub ETLT artikli 21 ja seega liidu õiguse reguleerimisalasse harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Sama loogika peab kehtima niisuguse liidu kodaniku suhtes, kes tegelikult ja tõesti *püüab* seda vabadust kasutada.²⁶ Seega, kui kaebaja liikumisvabaduse piiramise tõttu kuulub tema olukord harta reguleerimisalasse, peab harta artiklis 50 sätestatud õigus olema kohaldatav ka sellele olukorrale.

²² Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel 25. juunil 2003 sõlmitud väljaandmisleping (ELT 2003, L 181, lk 27; ELT eriväljaanne 19/06, lk 161) (edaspidi „ELI ja USA leping“). See leping ei ole käesoleva juhtumi suhtes kohaldatav.

²³ Kohtujuristi kursiiv.

²⁴ 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630).

²⁵ 10. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Pisciotti (C-191/16, EU:C:2018:222).

²⁶ Vt eespool käesoleva ettepaneku punkt 32.

72. Muu hulgas sarnaneb kaebaja olukord, kes ei saa liikuda Saksamaalt teistesse liidu liikmesriikidesse, kuna esineb oht, et ta vahistatakse ja võidakse seejärel kolmandale riigile välja anda, olukorrale, mida Euroopa Kohus on juba analüüsinud kohtuasjas Schottöfer.²⁷ Nimetatud kohtuasjas oli isiku väljaandmine kolmandale riigile (Araabia Ühendemiraatidele) välistatud seetõttu, et asjaomast isikut ähvardas surmanuhtlus. Käesoleval juhul saab väita, et vahistamine või samalaadne meede, mille eesmärk on isik seejärel kolmandale riigile (Ühendriikidele) välja anda, peaks olema välistatud *ne bis in idem*-põhimõtte tõttu.

73. Lõpuks lisaksin vaid, et artikkel 50 ei ole ainus harta säte, mis niisugustel juhtudel nagu siinne asjasse puutub. Nimelt võib Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kitsas tõlgendamine põhjustada probleeme ka muu hulgas seoses harta artiklitega 6 (vabadus ja turvalisus) ning 45 (liikumisvabadus). Olgugi et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole neid sätteid nimetanud, näivad need olevat käesoleval juhul samamoodi asjakohased. Minu arvates ei ole ilmselge, et nendes sätetes ette nähtud õigustesse sekkumist, mille tingivad tagaotsimisteate täitmisele pööramiseks võetavad piiravad meetmed, saab pidada harta artikli 52 lõike 1 nõuetele vastavaks, näiteks kui asjaomane isik on teatavas kriminaalsüüdistuses juba õigeks mõistetud või talle mõistetud karistuse täielikult ära kandnud.

3) Liidu ja liikmesriikide kahepoolsetest lepingutest tulenevad kohustused rahvusvahelises õiguses

74. Kolmandaks olen nõus, et mõne menetlusse astuja argumendil, mis põhineb sellel, et *ne bis in idem*-põhimõtte ei kujuta endast ELi ja USA lepingu kohaselt absoluutset keeldumise alust, on vähemalt esmapilgul teatav veenvus. Ei ole ebamõistlik väita, et kui liidu seadusandja oleks tahtnud omistada *ne bis in idem*-põhimõttele „Schengeni-välise“ kohaldamisala, oleks arvatavasti tulnud lepingusse lisada *ad hoc* keeldumise alus.

75. Ent lähemal vaatlusel ei ole see argument sugugi määrav. Kõigepealt on vaevalt vaja osutada, et sellekohase eritingimuse puudumisel võib olla mitmesuguseid põhjusi, sealhulgas Ameerika Ühendriikide ametiasutuste soovimatus seda aktsepteerida.²⁸ Veel olulisem aga on juhtida tähelepanu ELi ja USA lepingu artikli 17 lõikele 2, kus on ette nähtud, et „[k]ui taotluse saanud riigi põhiseaduses sisalduvad põhimõtted või riigile siduvad lõplikud kohtuotsused takistavad kõnealuse riigi väljaandmiskohustuse täitmist ja sellise küsimuse lahendus ei ole käesoleva lepingu või kehtiva kahepoolse lepinguga ette nähtud, peavad taotluse saanud ja taotluse esitanud riik omavahel konsultatsioone“.

76. See säte tähendab, et lepinguosalisel tunnistavad võimalust, et nende vastavates õiguskordades võivad mõned riigi põhiseaduse põhimõtted või lõplikud kohtuotsused „takista[da] kõnealuse riigi väljaandmiskohustuse täitmist“, olgugi et poolte vahel ei ole kokku lepitud, et see on absoluutne keeldumise alus.²⁹ Pelgalt see, et niisugune põhimõtte või otsus ei tõkesta väljaandmist automaatselt, vaid eeldab, et ametiasutused algatavad lepingus ette nähtud konsulteerimismenetluse, ei muuda seda õiguslikku takistust väiksemaks (ega vähem siduvaks).

27 Vt 6. septembri 2017. aasta kohtumäärus Peter Schottöfer & Florian Steiner (C-473/15, EU:C:2017:633).

28 Sellega seoses täheldan, et ühest arusaamast, mis on lisatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisele paktile 1992. aastal Ameerika Ühendriikide ratifitseerimiskirjaga, näib ilmnevat üsna kitsas käsitus: „Ameerika Ühendriigid saavad [artikli 14] lõikes 7 silmas peetud teistkordse vastutusele võtmise keelust aru nii, et see on kohaldatav üksnes juhul, kui õigeksmõistva kohtuotsuse on teinud sama haldustasandi – föderaalne või osariigi – kohus kui see, kus soovitakse sama põhjuse suhtes uut kohtumenetlust.“

29 Vt seoses selle sättega 10. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Pisciotti (C-191/16, EU:C:2018:222, punktid 39–41).

77. Selles kontekstis ei ole oluline ka mitme valitsuse viidatud asjaolu, et kuna ELi ja USA leping ei reguleeri väljaandmist olukordades, kus võib olla kohaldatav *ne bis in idem*-põhimõte, reguleerib seda valdkonda kehtiva õiguse kohaselt üksnes riigisisene õigus. Sellega seoses väitis Saksamaa valitsus lisaks, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 laial tõlgendamisel oleksid negatiivsed tagajärjed liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide vahelistele suhetele, sest seetõttu võib neil olla keerulisem, kui mitte võimatu täita rahvusvahelisi lepinguid, milles nad on osalised (ja seega kaudselt põhimõtet *pacta sunt servanda*).

78. On tõsi, et kui küsimust ei ole liidu tasandil reguleeritud, kuuluvad väljaandmist reguleerivad õigusnormid liikmesriikide pädevusse.³⁰ Liidu õiguse reguleerimisalasse kuuluvates olukordades aga tuleb asjaomaseid riigisiseseid õigusnorme kohaldada kooskõlas liidu õigusega, sealhulgas eriti ELTL artiklis 21 tagatud vabadustega.³¹

79. Juba 1981. aastal märkis Euroopa Kohus, et „kriminaalõiguse aktid ja kriminaalmenetlusnormid kuuluvad jätkuvalt liikmesriikide pädevusse. Ent [...] ühenduse õiguses on seatud selles valdkonnas teatavad piirangud seoses kontrollimeetmetega, mida ühendus võimaldab korraldada liikmesriikidel seoses kaupade ja isikute vaba liikumisega“.³² Seda enam peab see pidama paika ligi 40 aastat hiljem, kui liikmesriigid on lubanud pakkuda oma kodanikele „vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva sisepiirideta ala, kus isikute vaba liikumine on tagatud“.³³

80. Niisiis on liikmesriikidel tõepoolest jätkuvalt vabadus seda valdkonda reguleerida ja sõlmida sellega seoses kahepoolseid (või mitmepoolseid) lepinguid kolmandate riikidega. Ent see on õiguspärane vaid niivõrd, kui nad ei lepi kokku üheski kohustuses, mis on vastuolus liidu õigusest tulenevate kohustustega. Põhimõtteliselt ei tohi liikmesriigid isegi liikmesriikide pädevusse kuuluvates valdkondades ja väljaspool ELTL artikli 351 erikonteksti hoiduda ega kalduda kolmandate riikidega sõlmitud lepingute kaudu kõrvale oma kohustustest, mis tulenevad liidu õigusest. See seaks põhimõtteliselt küsimärgi alla liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte.³⁴

81. Need kaalutlused on iseäranis olulised käesolevas asjas, mis puudutab hartas sätestatud õigust. Euroopa Kohus on järjepidevalt sedastanud, et Euroopa Liidu pädevuse teostamisel tuleb järgida rahvusvahelist õigust ja et selle pädevuse alusel võetud meetmeid tuleb tõlgendada ja vajaduse korral nende kohaldamisala piiritleda rahvusvahelise õiguse asjakohaseid norme silmas pidades.³⁵ Ent samuti on Euroopa Kohus selgitanud, et rahvusvahelise õiguse esimuslikkus liidu õigusnormide ees ei laiene liidu esmasele õigusele, eriti aga liidu õiguse üldpõhimõtetele, mille hulka põhiõigused kuuluvad.³⁶ Seega ei saa liit ega liikmesriigid (eeldusel, et nad tegutsevad liidu aluslepingute kohaldamisalas) põhjendada võimalikku põhiõiguste rikkumist oma kohustusega täita üht või mitut rahvusvahelist lepingut või õigusakti.

82. Igal juhul ei näi argument, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 tõlgendus, mis on käesolevas asjas välja pakutud, muudaks põhimõtte *pacta sunt servanda* järgimise liikmesriikide jaoks keeruliseks, kui mitte võimatuks, vähemalt Interpoli põhikirja osas paika pidavat. Interpoli välja antud tagaotsimisteade ei kohusta tema liikmeid igal juhul vahistama tagaotsitava ega võtma meetmeid tema liikumisvabaduse piiramiseks. Nad peavad teatama Interpolile ja palve esitanud riigile, kui tagaotsitav isik asub nende territooriumil, kuid muid meetmeid, sealhulgas neid, mis piiravad selle isiku liikumisvabadust, tuleb IRDP artikli 87 kohaselt võtta vaid niivõrd, kui see on „riigi

30 Vt selle kohta 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 26).

31 Vt selle kohta 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Raugėvicius (C-247/17, EU:C:2018:898, punkt 45) ja 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus I.N. (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 48).

32 11. novembri 1981. aasta kohtuotsus Casati (203/80, EU:C:1981:261, punkt 27).

33 ELL artikli 3 lõige 2.

34 Vt selle kohta muu hulgas 21. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Saksamaa (C-546/07, EU:C:2010:25, punkt 42).

35 Vt selle kohta 3. septembri 2008. aasta kohtuotsus Kadi ja Al Barakaat International Foundation vs. nõukogu ja komisjon (C-402/05 P ja C-415/05 P, EU:C:2008:461, punkt 291 ja seal viidatud kohtupraktika).

36 Sealsamas, punktid 307 ja 308.

õigusnormidega ja kohaldatavate rahvusvaheliste lepingutega lubatud“.³⁷ Õigupoolest viitab see säte ka tagaotsitava liikumise „jälgimisele“ kui võimalikule alternatiivile tema liikumisvabadust piiravate meetmete suhtes. Samuti, nagu on märgitud ka eespool punktis 27, ei kohusta tagaotsimisteade riiki sugugi selles teates nimetatud isikut välja andma. Selleks on vaja eritaotlust, mida Interpoli eeskirjad ei reguleeri.

83. Seepärast olen seisukohal, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 võib olla kohaldatav olukordadele, kus isiku üle on mõistetud või võidakse mõista kohut kolmandas riigis. Kui üks liikmesriik on *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavuse horisontaalsel tasandil lõplikult kindlaks teinud, kaitseb see põhimõtte seda isikut seoses sama teoga teisele liikmesriigile väljaandmise eest. *Ne bis in idem*-põhimõtte ja vastastikune tunnustamine toimivad just selles mõõtmes: teine (või kolmas või isegi neljas) liikmesriik on kohustatud tunnustama ja aktsepteerima seda, et esimene liikmesriik vaatas väljaandmistaotluse läbi, veendus, et varasem süüdimõistmine liidus oli tõepoolest seotud teo või tegudega, mille pärast väljaandmist taotletakse, ja jõudis järeldusele, et nende tegude suhtes kohaldub *ne bis in idem*-põhimõtte, ning jättis väljaandmistaotluse sel põhjendusel rahuldamata.³⁸

84. Seda arvesse võttes võib väljaandmistaotlust menetleva esimese liikmesriigi hinnang, mis on juba antud selle kohta, et isiku väljaandmist takistab *ne bis in idem*-põhimõtte, olla lõpuks siduv kõikidele teistele liikmesriikidele, kellele võidakse esitada sellesama isiku kohta väljaandmistaotlus. Ent selles mõõtmes ja vastupidi mitmele rahvusvahelisele õigust ja poliitikat puudutavale argumendile, mille on käesolevas jaos esitanud mitu menetlusse astujat, ei kehti (kindlasti mitte otseselt) piirangut kahepoolsete lepingute või liikmesriikidele rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustuste suhtes. Neid võib kindlasti kohaldada, kui liikmesriik on esimene selle küsimusega tegelikult tegelev riik. Kõike seda on vaja, et aktsepteerida otsust, mille on selles samas küsimuses teinud teine liikmesriik liidu piires. Kui see otsus on tehtud ja kui väljaandmistaotlus on jäetud rahuldamata, saab liidu kodanik liidu piires teatava „kaitsevarju“ ja tal on lubatud liidu piires vabalt liikuda, ilma et ta peaks kartma sama teo või samade tegude eest vastutusele võtmist.

c) Kui ne bis in idem-põhimõtte tegelik kohaldamine ei ole konkreetsel juhul tõendatud

85. Euroopa Kohus on järjepidevalt märkinud, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 tähendab, et konventsiooni osalisriikide vastavates karistusõigussüsteemides valitseb vastastikune usaldus ja et iga nimetatud riik tunnustab teises konventsiooni osalisriigis kehtiva karistusõiguse kohaldamist isegi siis, kui tema enda siseriikliku õiguse rakendamise tulemuseks oleks teistsugune lahend. See vastastikune usaldus eeldab, et teise konventsiooni osalisriigi pädevad asutused tunnustavad esimeses konventsiooni osalisriigis tehtud lõplikku otsust sellisena, nagu see on neile teatavaks tehtud.³⁹

86. Siiski on Euroopa Kohus täpsustanud, et see vastastikune usaldus saab tekkida vaid siis, kui teine konventsiooni osalisriik suudab esimese konventsiooni osalisriigi esitatud dokumentide põhjal kindlaks teha, et selle esimese konventsiooni osalisriigi pädevate asutuste otsus on tõesti lõplik, sisaldades asja põhiküsimusele antud sisulist hinnangut.⁴⁰

³⁷ Selles sättes kajastub Interpoli põhikirja artikkel 31, mille kohaselt Interpoli liikmed „peaksid tegema kõik, mis on nende võimuses ja kooskõlas nende riikide õigusaktidega, et osaleda hoolsalt Interpoli tegevuses“.

³⁸ Vt selles mõttes ka Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Frankfurt am Maini kõrgeim piirkondlik kohus, Saksamaa) hiljutine 19. mai 2020. aasta otsus kohtuasjas 2 AusLA 3/20, ECLI:DE:OLGHE:2020:0519.2AUSLA3.20.00 (samuti NStZ-RR 2020, 288), kus nimetatud kohus tühistas väljaandmise eesmärgil välja antud riikliku vahistamismääruse (ja keeldus isiku väljaandmisest Ameerika Ühendriikidele kahepoolse Saksa–USA lepingu alusel) põhjendusel, et tagaotsitav, kes oli Itaalia kodanik, on juba vastutusele võetud samade tegude eest, millele oli osutatud Ameerika Ühendriikide väljaandmistaotluses Itaaliale, mis Oberlandesgericht Frankfurti (liidumaa kõrgeim üldkohus Frankfurtis, Saksamaa) arvates muutis *ne bis in idem*-põhimõttest tuleneva väljaandmiskeelu kohaldatavaks ka teistes liikmesriikides, sealhulgas Saksamaal, mistõttu viimati nimetatud liikmesriik ei saanud isikut kahepoolse lepingu alusel välja anda.

³⁹ Vt 29. juuni 2016. aasta kohtuotsus Kossowski (C-486/14, EU:C:2016:483, punktid 50 ja 51 ning seal viidatud kohtupraktika).

⁴⁰ Sealsamas, punkt 52.

87. Need põhimõtted on käesolevas asjas iseäranis olulised. Kohtutoimikust, mida täiendavad BKA ja Saksamaa valitsuse abistavad selgitused, näib ju ilmnevat, et seni ei ole tehtud lõplikku otsust, veel vähem lõplikku *kohtuotsust* selle kohta, kas süüdistused, mille pärast Interpol andis kaebaja kohta välja tagaotsimisteate, on seotud samade tegudega, mille eest langetati tema suhtes Münchenis lõplik kohtuotsus. Seega ei ole lõplikult kindlaks tehtud, et *ne bis in idem*-põhimõte on põhikohtuasja kaebaja suhtes tegelikult kohaldatav.

88. Nagu BKA on oma seisukohtades selgitanud, ei olnud sellist kindlakstegemist käesoleval juhul vaja. Kaebaja kodakondsust silmas pidades ei ole BKA kunagi võtnud ühtegi meedet eesmärgiga muuta tagaotsimisteade Saksamaa Liitvabariigi territooriumil toimivaks. Saan aru nii, et võttes arvesse Saksamaa kodanike väljaandmise keeldu Saksamaa Liitvabariigi 23. mai 1949. aasta põhiseaduse (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) muudetud redaktsiooni artikli 16 lõikes 2, läheneb BKA selliselt kõikidele juhtumitele, kui tagaotsimisteade puudutab Saksamaa kodanikku, keda ei saa ühelgi juhul liiduvälisele riigile välja anda, olenemata sellest, kas *ne bis in idem*-põhimõte võib olla kohaldatav.

89. See seletab, miks eelotsusetaotluse esitanud kohus on oma teises küsimuses palunud selgitada, kas liikmesriigid võivad tagaotsimisteate täitmisele pöörata, kui teine liikmesriik on Interpolile ja seega ka teistele Interpoli liikmetele edastanud oma „mured“ (eelotsusetaotluse algses versioonis „Bedenken“) seoses *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavusega. Tagaotsimisteate *lisa* tekst, mille Interpol andis välja 2013. aastal, kajastab seda seisukohta. Selles on kirjas: „Wiesbaden [riiklik keskbüroo] on seisukohal, et kohaldama peaks teistkordne vastutusele võtmise keeld, sest süüdistused, millel tagaotsimisteade põhineb (*sic!*), on üheses vastavuses süüteoga, mille eest Müncheni prokuratuur algatas kaebaja suhtes menetluse, mis hiljem lõpetati.“⁴¹

90. See, et peale „e-kleebise“, mille lisas riigi politseiametnik Interpoli andmebaasi, ei ole kunagi lõplikult, õigusjõuga tehtud kindlaks kõnealuse teo identsust ega *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavust nende tegude suhtes, nähtub ka sündmuste kronoloogiast: vaidlusalune prokuröri otsus on tehtud 2009. aastal, Interpol andis tagaotsimisteate välja 2012. aastal ja kaebaja pöördus eelotsusetaotluse esitanud kohtusse 2017. aastal. Kohtutoimikus ei ole jälgegi ühestki menetlusest Saksamaal või muus liidu liikmesriigis,⁴² kus oleks tekkinud ja lahendatud *ne bis in idem*-põhimõtte võimaliku kohaldatavuse küsimus.

91. Seepärast, ehkki – nagu eespool selgitatud – abstraktselt näib Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 olevat kohaldatav niisugusele olukorrale, nagu on põhikohtuasjas vaidluse all, ei ole Saksamaa ega ka ühegi teise liidu liikmesriigi pädevad asutused ilmselt (veel) kindlaks teinud, veel vähem *lõplikult* kindlaks teinud, kas need kaks kõnealust menetlust puudutavad üht ja sama tegu. Seetõttu ei ole vähemalt praegu veel otsust, mida teised liikmesriigid võiksid vastastikuse usalduse põhimõtet arvesse võttes tunnustada ja aktsepteerida ning peaksid tunnustama ja aktsepteerima kui enda otsustega samaväärset.

92. Nendel asjaoludel näib mulle, et miski ei takista teisi liikmesriike peale Saksamaa Interpoli poolt kaebaja kohta välja antud tagaotsimisteadet täitmisele pööramast. Pelgalt liikmesriigi politseiasutuste väljendatud *muret*, kas *ne bis in idem*-põhimõte võib olla kohaldatav, ei saa Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldamisel võrdsustada lõpliku järeldusega, et nimetatud põhimõte on tõepoolest kohaldatav.

⁴¹ Kohtujuristi kursiiv.

⁴² Selle oleksid saanud kindlaks teha näiteks kaebaja asukohaliikmesriigi (v.a tema elukohariik) õiguskaitseasutused. Asjaoludest olenevalt oleks saanud paluda, et need asutused annaksid välja, kinnitaksid, muudaksid või tühistaksid piiravad meetmed, mida on taotlenud või kehtestanud politseiasutused või prokurör, nagu oli näiteks eespool 38. joonealuses märkuses kirjeldatud faktilises sündmuses käigus.

93. Olen kindlasti nõus, et kaebaja olukord on ebamugav. Ent eelmises jaos üldjoontes kirjeldatud õiguslikke tagajärgi, mida kaebaja on taotlenud, saab siduda vaid selles tähenduses välja antud asjakohase otsusega. Kaitse ja karistamatuse vahel on vaja tasakaalu. Euroopa Kohus on juba märkinud, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 eesmärk „ei ole [...] kaitsta kahtlustatavat võimaluse eest, et tema suhtes viiakse mitmes konventsiooni osalisriigis sama teoga seondult läbi mitu üksteisele järgnevat uurimist“.⁴³ Nimelt tuleb selle sätte tõlgendamisel „lähtud[a] mitte ainult vajadusest tagada isikute vaba liikumine, vaid ka vajadusest ennetada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal kuritegevust ja selle fenomeni vastu võidelda“.⁴⁴ Kohtuasjades Petruhhin ja Pisciotti toonitas Euroopa Kohus, et vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval sisepiirideta alal võetud liidu meetmetes tuleb tasakaalustada isikute vaba liikumise aluspõhimõtte vajadusega võtta asjakohased meetmed kuritegevuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks. Muu hulgas peab liidu meetmete eesmärk olema ka ära hoida süüteo toime pannud isikute *karistamatuse oht*.⁴⁵

94. Need kaalutlused kajastuvad menetluskorras. Schengeni lepingu rakendamise konventsioonis on erisäte, milles on silmas peetud olukorda, kus esineb kahtlusi, kas isik, kes võidakse lepinguosalisel riigis vastutusele võtta, võib sellega seoses tegelikult tugineda *ne bis in idem*-põhimõttele. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 57 on sätestatud, et „[k]ui konventsiooniosaline süüdistab isikut õiguserikkumises ja selle konventsiooniosalise pädevatel asutustel on põhjust oletada, et süüdistus on seotud samade tegudega, mille eest teine konventsiooniosaline on isiku üle juba lõpliku kohtuotsuse langetanud, taotleavad need asutused, kui nad seda vajalikuks peavad, selle konventsiooniosalise pädevatelt asutustelt teavet, kelle territooriumil kohtuotsus langetati. Taotletud teave edastatakse nii ruttu kui võimalik ning seda arvestatakse edasiste sammude üle otsustamisel käimasolevas kohtuasjas.“ Selles kontekstis on see säte ELL artikli 4 lõikes 3 ette nähtud lojaalse koostöö põhimõtte väljendus.

95. Niisiis, kui on märke sellest, et *ne bis in idem*-põhimõtte võib olla kohaldatav süüdistuste suhtes, mille eest on Interpol andnud liidu kodaniku kohta välja tagaotsimisteate, saab teiste liikmesriikide ametiasutustelt, kui nad on teinud kindlaks selle isiku asukoha oma territooriumil, Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 57 arvesse võttes oodata seda, et nad 1) tegutsevad kiiresti, et olukorda selgitada, ja 2) võtavad nõuetekohaselt arvesse teise liikmesriigi antud teabe. Nagu on märgitud eespool punktis 85, on Euroopa Kohus juba selgitanud, et liikmesriikidel peab olema võimalus veenduda selle liikmesriigi esitatud dokumentide põhjal, kus selle isiku üle on kohut mõistetud, et *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamise tingimused on täidetud.

96. Niikaua kui liikmesriigi pädevad ametiasutused ei ole suutnud kindlaks teha, kas *ne bis in idem*-põhimõtte on kohaldatav, peab neil mõistagi olema lubatud tagaotsimisteade täitmisele pöörata ning kui see on asjakohane ja vajalik, piirata tagaotsitava liikumisvabadust. Nimelt ei ole liidu õiguses alust, mis võiks takistada neid selles küsimuses järgimast riigisiseseid eeskirju või olenevalt olukorrast rahvusvahelisi lepinguid, mis võivad olla kohaldatavad. Ent kui liikmesriigi pädevad ametiasutused on selle kindlaks teinud, mis võib seisneda kinnituses, et *ne bis in idem*-põhimõtte on muutunud selle tagaotsimisteate suhtes õiguspäraselt kohaldatavaks, on see konkreetne lõplik järeldus kõikidele teistele liikmesriikidele siduv.

43 Vt 29. juuni 2016. aasta kohtuotsus Kossowski (C-486/14, EU:C:2016:483, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

44 Sealsamas, punkt 47.

45 Vastavalt 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 36 ja 37) ning 10. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Pisciotti (C-191/16, EU:C:2018:222, punkt 47). Kohtujuristi kursiiv.

d) Vahejärelus (ja sisemine analoogia)

97. Seda arvesse võttes asun seisukohale, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 koostoimes harta artikliga 50 ja ELTL artikli 21 lõikega 1 on vastuolus see, kui liikmesriigid pööravad täitmisele Interpoli poolt kolmanda riigi palvel välja antud tagaotsimisteate ja piiravad seda tehes isiku liikumisvabadust, eeldusel et liikmesriigi pädev ametiasutus on teinud lõpliku järelduse *ne bis in idem*-põhimõtte tegeliku kohaldatavuse kohta seoses konkreetsete süüdistustega, mille pärast see teade on välja antud.

98. Kokkuvõtliku ääremärkusena selle väljapakutava vastuse kohta lisan, et niisugune lahendus oleks samuti süstemaatiliselt kooskõlas samalaadseid küsimusi reguleerivate liidusiseste õigusaktidega, nagu direktiiv 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades,⁴⁶ või raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse kohta.⁴⁷

99. Direktiivi 2014/41 artikli 11 lõike 1 punkti d kohaselt on *ne bis in idem*-põhimõtte üks Euroopa uurimismääruse tunnustamata või täitmata jätmise aluseid. Sellega seoses ei tohiks jätta märkamata, et Euroopa uurimismäärusi võidakse vastu võtta ka *enne* kriminaalmenetluse tegelikku algatamist⁴⁸ ja samuti menetlustes, mida ei nimetata riigisiseses õiguses vormiliselt „kriminaalmenetluseks“.⁴⁹ Veel üks õigusakt, mis sisaldab direktiivi 2014/41 sätete sarnaseid sätteid, on raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse kohta. Nendest sätetest tulenevalt ei saa Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 tõlgendada kitsalt: liidu seadusandja ei ole kavandanud *ne bis in idem*-põhimõtet pelgalt kui keeldu, mille kohaselt kodanik ei tohi kaks korda kohtu all olla. On selge, et silmas on peetud enamat. See põhimõtte peab vähemalt tõkestama meetmeid, mis olenemata sellest, kuidas neid riigisiseses õiguses nimetatakse, ulatuslikult piiravad isiku vabadusi (nagu vahistamine või ajutine kinnipidamine) ja mille võtmine on loogiliselt, funktsionaalselt või kronoloogiliselt seotud kriminaalmenetlusega, isegi kui see toimub kolmandas riigis.⁵⁰

100. Teiseks kinnitavad need kaks õigusakti ka seda, et selleks et *ne bis in idem*-põhimõttel saaks olla tõkestav mõju, peab olema tehtud lõplik järeldus, mis puudutab selle põhimõtte tegelikku kohaldamist konkreetsele juhtumile. Nimelt on liidu seadusandja kasutanud samalaadset lähenemisviisi seoses Euroopa uurimismääruse täitmisega. Direktiivi 2014/41 põhjenduse 17 kohaselt võivad liikmesriikide ametiasutused keelduda Euroopa uurimismääruse täitmisest, kui selle täitmine oleks vastuolus *ne bis in idem*-põhimõttega. Ent „[v]õttes arvesse asjaolu, et Euroopa uurimismääruse aluseks olevad menetlused toimuvad esialgses etapis, ei tohiks selle täitmisest keelduda, *kui selle eesmärk on teha kindlaks võimalik vastuolu ne bis in idem-põhimõttega*“.⁵¹ Ilmselt on Euroopa uurimismäärus vähem piirav kui kodaniku liikumisvabadust piirav meede, ent võib väita, et põhimõtte, millel see rajaneb, näib olevat ülekantav Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklitega 54 ja 57 reguleeritavatesse olukordadesse. Samamoodi kujutab *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamine raamotsuse 2002/584 artikli 3 lõike 2 kohaselt endast üht Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikku alust. Ent niikaua, kui täitev õigusasutus ei ole teinud otsust Euroopa vahistamismääruse täitmise kohta, sealhulgas raamotsuse artikli 3 lõike 2 võimaliku kohaldamise kohta, võib asjaomase isiku selle otsuse artiklite 11 ja 12 kohaselt vahistada ja teda kinni pidada.⁵²

46 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv (ELT 2014, L 130, lk 1).

47 Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud redaktsioon.

48 Vt direktiivi 2014/41 artikli 4 punkt a.

49 Vt direktiivi 2014/41 artikli 4 punktid b–d.

50 Selles mõttes tuleb jällegi esile sisuliselt *a fortiori* süsteemne argument, mida olen eespool käesoleva ettepaneku punktis 70 juba väljendanud: oleks tööpoolest mõnevõrra üllatav jõuda praktilisele lahendusele, et vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval sisepiirideta alal, kus hõlbustatakse, lihtsustatakse ja tehakse sujuvamaks koostööd kriminaalasjades, oleksid tegelikult kohaldatavad palju rangemad ja piiravamad normid, samas kui kolmanda riigi seotuse korral oleks kõik võimalik.

51 Kohtujuristi kursiiv.

52 On huvitav, et 16. novembri 2010. aasta kohtuotsuses Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, punkt 40) märkis Euroopa Kohus, et arvestades Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 ja raamotsuse 2002/584 artikli 3 lõike 2 ühist eesmärki, st soovi vältida, et isik sama teo eest uuesti vastutusele võetaks või tema üle kohut mõistetakse, tuleb neid sätteid tõlgendada omavahel kooskõlalisel.

2. Neljas ja kuues küsimus

101. Neljandas ja kuuendas küsimuses, mida saab analüüsida koos, palub liikmesriigi kohus sisuliselt kindlaks teha, kas direktiivi 2016/680 sätetega koostoimes Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 ja harta artikliga 50 on vastuolus Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete edasine töötlemine, kui süüdistuste suhtes, mille pärast see teade välja anti, on kohaldatav *ne bis in idem*-põhimõte.

102. Tegelikult soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas niisugustel asjaoludel nagu käesolevas asjas, kui *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamine on kindlaks tehtud, ei peaks liikmesriigid olema kohustatud kustutama tagaotsitava isikuandmeid, mida sisaldab tagaotsimisteade, ja hoiduma nende andmete edasisest töötlemisest. Sellega seoses viitab ta direktiivi 2016/680 artikli 4 lõikele 1, artikli 7 lõikele 3, artikli 8 lõikele 1 ja artiklile 16.

103. Kõigepealt tahaksin esiteks märkida, et eespool punktides 85–92 selgitatud põhjustel ei ole selge, kas *ne bis in idem*-põhimõte on käesoleval juhul tegelikult kohaldatav. Näib, et käesolevas asjas ei ole sellekohast lõplikku hinnangut antud. Selle nurga alt saab tõepoolest väita, et järgnev küsimus, mis lähtub eeldusest, et *ne bis in idem*-põhimõte on tõepoolest kohaldatav, ja mida see andmete töötlemise seisukohast tähendaks, on käesolevas etapis hüpoteetiline. Ent kui see põhimõte peaks olema kohaldatav, oleks minu vastus eelotsusetaotluse esitanud kohtule järgmine.

104. Alustan sellest, et niisugune juhtum, nagu on põhikohtuasjas vaidluse all, kuulub direktiivi 2016/680 kohaldamisalasse, nagu on sätestatud selle direktiivi artikli 1 lõikes 1. Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete töötlemine liikmesriikide ametiasutustes on seotud tuvastatava füüsilise isikuga (tagaotsitavaga) ja selle eesmärk on nimetatud isiku kuritegude eest vastutusele võtmine või tema kriminaalkaristuste täitmisele pööramine (kui võtta arvesse tagaotsimisteade eesmärki vastavalt IRPD artiklile 82).

105. Direktiivi 2016/680 artikli 4 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid muu hulgas tagama, et isikuandmeid „töödeldakse seaduslikult ja õiglaselt“ (punkt a), „kogutakse [...] õiguspärasel eesmärkil ning neid ei töödelda viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus“ (punkt b), ning et isikuandmed on „õiged ja vajaduse korral ajakohastatud“ (punkt d). Direktiivi artikli 8 lõikes 1 omakorda on sätestatud: „Liikmesriigid näevad ette, et isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult sel juhul ja niivõrd, kui see on vajalik pädeva asutuse poolt artikli 1 lõikes 1 sätestatud eesmärkide kohase ülesande täitmiseks ning see põhineb liidu või liikmesriigi õigusel.“

106. Poolte vahel ei ole vaidlust selles, et direktiivi 2016/680 artikli 8 lõikes 1 sätestatud tingimused on üldiselt täidetud, kui liikmesriikide ametiasutused töötlevad tagaotsimisteates sisalduvaid isikuandmeid eesmärgiga see täitmisele pöörata. Samuti ei ole vaidlust selles, et seda tehes tegutsevad liikmesriikide ametiasutused *niii liidu kui ka riigisisese õiguse alusel*. Nagu direktiivi 2016/680 põhjenduses 25 on selgitatud, on „[k]õik liikmesriigid [Interpoli] liikmed. Oma ülesannete täitmiseks kogub, säilitab ja levitab Interpol isikuandmeid, mis aitavad pädevatel asutustel ennetada rahvusvahelist kuritegevust ning selle vastu võidelda. Seetõttu on asjakohane tugevdada liidu ja Interpoli vahelist koostööd, soodustades tõhusat isikuandmete vahetust, tagades samas põhiõiguste ja -vabaduste austamise isikuandmete automaatsel töötlemisel. Kui isikuandmeid edastatakse liidust Interpoli ja riikidele, kes on Interpoli koosseisu liikmeid delegeerinud, tuleks kohaldada käesolevat direktiivi, eelkõige andmete rahvusvahelist edastamist käsitlevaid sätteid.“⁵³

⁵³ Kohtujuristi kursiiv. Saan aru, et Saksamaal põhineb tagaotsimisteate täitmine muu hulgas liitvabariigi kriminaalpolitsei seaduse (Bundeskriminalamtgesetz) sätetel.

107. Peale selle on samuti selge, et tagaotsimisteates sisalduvaid andmeid on *vaja* töödelda eesmärgiga täita pädeva ametiasutuse ülesannet ennetada, uurida ja avastada kuritegusid, võtta nende eest vastutusele või pöörata täitmisele kriminaalkaristusi. Interpolis kokku lepitud värvikoodiga teadete kord kujutab endast ühte sammast kriminaalpolitseijõudude vahelises vastastikuse abistamise süsteemis, milleks Interpol loodi. Niivõrd kui tagaotsimisteated võimaldavad tagaotsitavate asukoha kiiremat ja tõhusamat kindlakstegemist ja võimalik, et ka vastutusele võtmist, aitavad need teated paljuski saavutada liidu eesmärki pakkuda oma kodanikele vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat sisepiirideta ala, kus võetakse asjakohased meetmed kuritegevuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks.

108. Seepärast saab vaevalt olla kahtlust selles, et Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete töötlemine liikmesriikide (või ka Euroopa Liidu) ametiasutuste poolt on põhimõtteliselt õiguspärane.

109. Samas seisneb põhiküsimus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus on esitanud, selles, kas see peab paika ka juhul, kui peaks tuvastatama, et isiku kohta välja antud tagaotsimisteade puudutab tegusid, mille suhtes ta saab liidu piires tugineda *ne bis in idem*-põhimõttele. Täpsemalt, kas sel juhul kohustab direktiiv 2016/680 1) liikmesriikide ametiasutusi tema isikuandmed kustutama ja 2) tõkestab edasise isikuandmete töötlemise liikmesriikide ametiasutuste poolt?

110. Minu arvates peab vastus mõlemale küsimusele olema eitav.

111. Esiteks on direktiivi 2016/680 artikli 7 lõikes 3 tõepoolest sätestatud, et kui ilmneb, et edastatud on ebaõigeid isikuandmeid või isikuandmeid on edastatud ebaseaduslikult, teavitatakse sellest viivitamata vastuvõtjat. Sellisel juhul tuleb isikuandmed parandada, *kustutada* või nende töötlemist piirata kooskõlas selle direktiivi artikliga 16.

112. Ent erinevalt sellest, mida on mõista andnud eelotsusetaotluse esitanud kohus, ei tähenda see, kui isik võib tugineda *ne bis in idem*-põhimõttele seoses süüdistustega, mille pärast tagaotsimisteade on välja antud, seda, et selles teates sisalduvad andmed anti edasi õigusvastaselt. *Ne bis in idem*-põhimõte ei saa seada küsimärgi alla niisuguste andmete tõesust ja täpsust nagu isikuandmed, see, et isik on kolmandas riigis tagaotsitav seetõttu, et talle on esitatud süüdistus või ta on süüdi teatavates kuritegudes, ning see, et tema kohta on selles riigis välja antud vahistamismäärus. Samuti ei olnud nende andmete algne edastamine eespool selgitatud põhjustel õigusvastane.

113. Seetõttu ei kaasne *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamisega asjaomase isiku jaoks direktiivi 2016/680 artikli 16 alusel õigust taotleda oma isikuandmete kustutamist.

114. Teiseks ei saa põhjendatult väita, et kui kohaldada *ne bis in idem* -põhimõtet, tuleb välistada *igasugune* isikuandmete edasine töötlemine.

115. Direktiivi artikli 3 punktis 2 on mõiste „isikuandmete töötlemine“ määratletud väga laialt kui „isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum, nagu kogumine, dokumenteerimine, korrastamine, struktureerimine, säilitamine, kohandamine ja muutmine, päringute tegemine, lugemine, kasutamine, edastamine, levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine, ühitamine või ühendamine, piiramine, kustutamine või hävitamine“. Kaebaja esitatud argumendid, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus näib nõustuvat, tähendaksid, et alates *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamise kindlakstegemisest ei ole ükski neist toimingutest (välja arvatud kustutamine) võimalik.

116. Siiski ei leia ma sellele direktiivist 2016/680 mingit alust. Võimalikku „õigusvastast vastutusele võtmist“ ei saa lihtsalt võrdsustada „õigusvastase andmetöötusega“ vastavalt direktiivile 2016/680. Miski selle direktiivi tekstis ja kindlasti mitte süsteemis ega eesmärgis ei võimalda kanda Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 loogikat üle direktiiviga 2016/680 loodud andmekaitse süsteemi ega eelotsusetaotluse esitanud kohtul hakata selle alusel otsustama isikuandmete töötlemise seaduslikkuse üle. Nendel õigusaktidel on erinev loogika ja erinevad eesmärgid ning nii on nendega loodud ka erinevat liiki õiguslikud raamistikud.

117. Näib, et vastupidi sellele, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus selle kohta väidab, on olukord tegelikult järgmine: selle direktiivi sätted eeldavad, et isikuandmete edasine töötlemine on mitte üksnes õiguspärane, vaid selle töötlemise eesmärki silmas pidades koguni nõutav.

118. Mõned töötlemistoimingud võivad tõepoolest olla vajalikud – ja seega direktiivi 2016/680 artikli 4 lõikega 1 lubatud – tagamaks, et ülesanne, mille jaoks neid koguti (tagaotsimisteate täitmiseks), täidetakse muu hulgas „õiguspäraselt ja õiglaselt“.

119. Nagu on osutanud komisjon, aga ka mitu valitsust, võib olla vajalik nende andmete mõningane edaspidine töötlemine (nagu tutvumine, kohandamine, avaldamine ja levitamine), et hoida ära olukordi, kus isiku suhtes, kelle kohta on välja antud tagaotsimisteatis, võetakse liikmesriikides õigusvastaselt kriminaalmeetmeid või kui sellised meetmed on võetud, tagada nende meetmete kiire tühistamine.

120. Samamoodi võib olla vaja neid andmeid mõningal määral kohandada ja säilitada, et hoida ära olukord, kus isiku suhtes võetakse tulevikus (uuesti) meetmeid, mis võivad olla õigusvastased, tegude eest, mida *ne bis in idem*-põhimõtte hõlmab. Näiteks, nagu on märgitud eespool punktis 38, ei saa käesoleval juhul välistada, et Ühendriigid võivad tulevikus paluda Interpolil uuesti välja anda tagaotsimisteade samade tegude pärast. Lisaksin, et mõningate kuritegude puhul ei ole ka mõeldamatu, et mitme riigi palvel võidakse välja anda tagaotsimisteade ühtede ja samade tegude pärast.

121. Seetõttu võib just *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldamine muuta teatavatel erijuhtudel vajalikuks tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete edasise töötlemise. Tuleb rõhutada, et edasine töötlemine toimuks mitte üksnes liikmesriigi ametiasutuste, vaid samuti ja vahest isegi eriti tagaotsimisteates nimetatud isiku huvides. Muidu – ja kui kõik andmed tuleks *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldumise korral kohe kustutada – võiksid tagajärjed olla üsna veidrad: riigi politseiasutuste õigusaktidega ette nähtud mälu kujuneks sama pikaks nagu kalatüdruk Doryl (filmist „Kalapoeg Nemo“⁵⁴), mistõttu tagaotsitav isik oleks sunnitud kõnealuste kriminaalsüüdistuste osas üha uuesti tuginema *ne bis in idem*-põhimõttele ja tõendama sellest tulenevat kaitset otsekuu üpris õnnetus uusversioonis filmist „Lõputu küünlapäev“⁵⁵ Bill Murrayga peaosas.

122. Samuti võib mõningane lisa-andmetöötlus olla lubatud vastavalt direktiivi 2016/680 artikli 4 lõikele 2, mida ei ole eelotsusetaotluses mainitud. See säte võimaldab teatavatel asjaoludel töödelda isikuandmeid „muul artikli 1 lõikes 1 sätestatud eesmärgil kui eesmärk, milleks isikuandmeid kogutakse“.⁵⁶ See tähendab, et tagaotsimisteate täitmiseks kogutud andmeid võib samuti töödelda (näiteks organiseerida, säilitada ja arhiveerida), kui on täidetud teatavad tingimused, kui seda on vaja *muude* direktiiviga lubatud eesmärkide saavutamiseks.⁵⁷

54 „Finding Nemo“ (2003), režissöörid Andrew Stanton ja Lee Unkrich (Pixar ja Walt Disney).

55 „Groundhog Day“ (1993), režissöör Harold Ramis (Columbia Pictures).

56 Kohtujuristi kursiiv.

57 Samuti võib isikuandmete töötlemine direktiivi 2016/680 artikli 4 lõike 3 tähenduses hõlmata „avalikes huvides arhiveerimist või teaduslikku, statistilist või ajaloolist kasutamist artikli 1 lõikes 1 sätestatud eesmärkidel, kui andmesubjekti õiguste ja vabaduste suhtes kohaldatakse asjakohaseid kaitsemeetmeid“.

123. Seetõttu ei toeta direktiivi 2016/680 tekst ega loogika tõlgendust, mille kohaselt on mis tahes edaspidine töötlemine iseenesest keelatud. Ent mõistagi peab isikuandmete edasine töötlemine olema kooskõlas direktiivi 2016/680 nõuetega, mis jäävad selle olukorra suhtes täielikult kohaldatavaks.

124. Eelkõige olen nõus Saksamaa ja Ühendkuningriigi valitsusega selles, et oluline on kindlaks teha, kas edasist töötlemist võib konkreetseid asjaolusid arvesse võttes pidada direktiivi 2016/680 artikli 4 ja artikli 8 lõike 1 tähenduses „vajalikuks“. Küsimus, mis tekib, on lihtsalt väljendudes see, kas üks või teine töötlemistoiming võib olla nõutav seetõttu, et isik saab tugineda *ne bis in idem*-põhimõttele.

125. Näiteks võib andmete jätkuvat säilitamist märkega, et isikut ei saa *ne bis in idem*-põhimõtte tõttu nende tegude eest vastutusele võtta, tõenäoliselt pidada „vajalikuks“; politseijõududele jätkuvalt niisuguse teabe levitamine, mille kohaselt see isik on tagaotsimisteate kohaselt tagaotsitav, aga ei pruugi seda olla. On selge, et seda saab hinnata üksnes juhtumhaaval, võttes arvesse kõiki olulisi asjaolusid.

126. Selles kontekstis võib väärida tähelepanu, et direktiivi 2016/680 artikli 4 lõike 4 kohaselt peab vastutav töötleja tõendama vajalikkuse kriteeriumi täitmist. Samuti tuleb meenutada, et andmesubjektidel on teatavad õigused, mis on talle antud selle määruse artiklitega 12–18.

127. Näiteks võin kujutleda, et isikule, kelle kohta on välja antud tagaotsimisteade, võidakse anda õigus nõuda liikmesriikide ametiasutustelt, et nad täiendaksid või ajakohastaksid oma andmebaasides tagaotsimisteates sisalduvaid andmeid, lisades vajaduse korral märke selle kohta, et liidus on tema üle juba kohut mõistetud ja ta on nende tegude eest õigeks või süüdi mõistetud. Direktiivi 2016/680 artikli 4 lõike 1 punkti d kohaselt peavad liikmesriigid muu hulgas ette nägema, et isikuandmed on „õiged ja vajaduse korral ajakohastatud“. Selleks annab direktiivi 2016/680 artikli 16 lõige 1 andmesubjektidele muu hulgas „õigus[e] nõuda mittetäielike isikuandmete täiendamist“. Tuleb siiski märkida, et niisugune sündmuste käik on käesoleva kohtuasja kontekstis seni veel mõneti hüpoteetiline, kui võtta arvesse, et *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavust kaebaja olukorrale ei näi olevat kontrollinud ükski liikmesriigi pädev asutus.

128. Seda arvesse võttes asun seisukohale, et direktiivi 2016/680 sätetega koostoimes Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 ja harta artikliga 50 ei ole vastuolus Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete edasine töötlemine, isegi kui nende süüdistuste suhtes, mille tõttu see teade on välja antud, kohaldub *ne bis in idem*-põhimõte, tingimusel et isikuandmeid töödeldakse kooskõlas selles direktiivis ette nähtud eeskirjadega.

3. Viies küsimus

129. Viiendas küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas rahvusvahelisel organisatsioonil nagu Interpol on direktiivi 2016/680 tähenduses piisav andmekaitse tase, kui puudub selle direktiivi artikli 36 kohaselt tehtud otsus kaitse piisavuse kohta ja/või puuduvad asjakohased kaitsemeetmed vastavalt selle direktiivi artiklile 37.

130. Vastus sellele küsimusele oleks selle sõnastust arvesse võttes üsna lihtne. Direktiivi 2016/680 sätted on selles osas selged: rahvusvahelise organisatsiooni andmekaitse tase ei ole direktiivi 2016/680 tähenduses piisav, kui puuduvad selle direktiivi artikli 36 kohane kaitse piisavuse otsus ja asjakohased kaitsemeetmed sama direktiivi artikli 37 tähenduses, *välja arvatud juhul, kui* on kohaldatav üks artiklis 38 sätestatud eranditest.

131. Kahtlustan siiski, et niisugune abstraktne ja üldsõnaline vastus, mis piirdub eelotsusetaotluse esitanud kohtu suunamisega direktiivi 2016/680 V peatüki eri sätete vahelise suhte juurde, ei ole see, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus ootab.

132. Eelotsusetaotlus kinnitab seda muljet. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kui Interpol ei taga sellises olukorras nagu põhikohtuasjas seda, et tagaotsimisteates sisalduvad isikuandmed *ne bis in idem*-põhimõtte kohaldatavuse tõttu nõuetekohaselt kustutatakse või parandatakse, võivad tekkida kahtlused seoses Interpoli andmekaitse-eeskirjade piisavusega direktiivi 2016/680 alusel. See viiks lõpuks – eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates – küsimuseni, kas liikmesriigid ei peaks koostööst Interpoliga hoiduma.

133. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab sellega seoses direktiivi 2016/680 põhjendusele 64, mille kohaselt „[i]sikuandmete edastamisel liidust vastutavatele töötlejatele, volitatud töötlejatele või muudele vastuvõtjatele kolmandates riikides või rahvusvahelistele organisatsioonidele ei tohiks kahjustada [...] füüsiliste isikute kaitse taset liidus“. Vastupidine olukord, kus andmeid edastatakse kolmandast riigist või rahvusvahelisest organisatsioonist liidu liikmesriikidele, ei ole direktiiviga 2016/680 sõnaselgelt reguleeritud. Ent eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tuleks kohaldada samu põhimõtteid.

134. Olen nende seisukohtade peale mõnevõrra hämmeldunud. Näib, et tegelikult palub eelotsusetaotluse esitanud kohus oma viiendas küsimuses Euroopa Kohtul kinnitada tema seisukohta, et Interpoli andmekaitse tase *ei ole* direktiivi 2016/680 kohaselt piisav, sest kaitse piisavuse otsus puudub ja asjakohaseid kaitsemeetmeid ei ole võetud.

135. Siiski on eeldus, millel see küsimus rajaneb, minu jaoks mitte ainult ebaveenev, vaid – mis veelgi olulisem – ma ka ei mõista, miks see küsimus on käesoleva menetluse kontekstis üldse esitatud.

136. Esiteks on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et direktiivis 2016/680 on lünk, niivõrd kui see ei reguleeri (sissetulevaid) isikuandmete ülekandeid rahvusvahelistest organisatsioonidest liitu ja liikmesriikidesse. Ometi ei ole niisuguse lünga olemasolu minu jaoks ilmselge. Liidu seadusandja reguleeris isikuandmete edastamist liidust kolmandatele isikutele (olgu tegu rahvusvahelise organisatsiooni või kolmanda riigiga), et tagada nende andmete liidu „virtuaalruumist“ lahkumise järel nende jätkuv töötlemine vastavalt samaväärsetele standarditele. Samas on olukord isikuandmete edastamisel kolmandalt isikult liitu loomulikult teistsugune. Kui need andmed on jõudnud liidu „virtuaalruumi“, peab igasugune isikuandmete töötlemine vastama kõikidele asjakohastele liidu eeskirjadele. Nendes olukordades ei pruugi niisiis olla vaja selliseid reegleid, nagu on ette nähtud direktiivi 2016/680 artiklites 36–38. Samuti ei ole liidul huvi (veel vähem võimu) nõuda kolmandatelt isikutelt, et nad töötleksid isikuandmeid, mis ei pärine liidust, vastavalt liidu enda samaväärsetele eeskirjadele.

137. Teiseks, ja mis olulisem: ma ei näe ka, kuidas oleks Euroopa Kohtu vastust vaja selleks, et eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks enda menetluses oleva asja lahendada. Käesolev asi ei puuduta andmete edastamist liidu liikmesriikidelt Interpoli, vaid vastupidist olukorda. Käesolevas asjas tekkinud küsimus puudutab peamiselt seda, mida liidu liikmesriigid saavad või ei saa direktiivi 2016/680 alusel teha, kui nad saavad Interpolilt andmeid isiku kohta, kelle suhtes võib olla kohaldatav *ne bis in idem*-põhimõte.

138. Seega ei avaldaks ükski tagajärg, mis tekiks Euroopa Kohtu (hüpoteetilisest) järeldusest seoses Interpoli andmekaitse-eeskirjade ebapiisavusega, mõju kaebaja konkreetsele olukorrale. Sellest lähtudes asun seisukohale, mida jagavad paljud menetluses astujad, kes on käesolevas menetluses oma seisukohti esitanud: nimelt et viies küsimus on ilmselgelt vastuvõetamatu.

V. Ettepanek

139. Teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Verwaltungsgericht Wiesbadeni (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

- Konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuse vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta, artikliga 54 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 50 ja ELTL artikli 21 lõikega 1 on vastuolus see, kui liikmesriigid pööravad täitmisele Interpoli poolt kolmanda riigi taotlusel välja antud tagaotsimisteate ja piiravad seda tehes isiku liikumisvabadust, eeldusel et liikmesriigi pädev ametiasutus on teinud lõpliku järelduse *ne bis in idem*-põhimõtte tegeliku kohaldatavuse kohta seoses konkreetsete süüdistustega, mille tõttu see teade on välja antud.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, sätetega koostoimes Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 ja põhiõiguste harta artikliga 50 ei ole vastuolus Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete edasine töötlemine, isegi kui nende süüdistuste suhtes, mille pärast see teade on välja antud, kohaldub *ne bis in idem*-põhimõte, tingimusel et isikuandmeid töödeldakse kooskõlas selles direktiivis ette nähtud eeskirjadega.
- Viies eelotsuse küsimus on vastuvõetamatu.